

Večernji list: Intervju sa visokim predstavnikom Christianom Schmidtom

Razgovarao: Jozo Pavković

Večernji list: BiH se nalazi u velikoj institucionalnoj i političkoj krizi. Kako ocjenjujete situaciju i gdje vidite glavne krivce za produbljivanje krize?

Christian Schmidt: BiH bi se nekad mogla opisati i kao zemlja propuštenih prilika. Ali, ako promatram društvo i ekonomsku strukturu, jasno je da je BiH spremna da bude članica EU. Nekad sam iznenađen što ne postoji način kako bi se prevladale političke i druge razlike. BiH, da bi pristupila EU, mora riješiti, među ostalim, neka sigurnosna pitanja, s obzirom na događanja u svijetu. Vidimo, na neki način, i povratak SAD-a na zapadni Balkan. Smatram da suradnja između SAD-a i zemalja EU u vezi s BiH raste i da mora rasti.

Večernji list: Svjedoci smo da se pred našim očima dramatično mijenja svjetski poredak. Koliko ti globalni procesi utječu na stanje u BiH, odnosno koliko bi mogli utjecati?

Christian Schmidt: Mislím da bi mogli imati ozbiljne posljedice. Postoji jedna izreka na njemačkom da velike vode odnose manje. Smatram da ove "male vode", dakle BiH i zapadni Balkan, ne dobivaju dovoljno pažnje. Ako se morate nositi s

ratovima i drugim velikim izazovima, ne možete se jednako posvetiti svemu ostalome. Na taj način možda nećete ni primijetiti da neki rade stvari koje ne bi trebali. Ponekad čujem da neki iz Banje Luke, ne svi naravno, u velikoj mjeri kritiziraju Europsku uniju, a pritom ne čujem jasno odbacivanje ideja o secesiji. Ne očekujem da postoji neki veliki plan iza svega ovoga, ali smatram da postoje opasnosti jer se nedovoljno razmišlja o posljedicama. Jednom kada se nešto naruši ili poremeti, kasnije to može biti izuzetno teško ispraviti.

Večernji list: Je li EU propustila priliku da pridruži BiH svom članstvu, s obzirom na to da je često postavljala možda i nepotrebno visoke kriterije?

Christian Schmidt: To je ključno, suštinsko pitanje. Bio sam među onima koji su zagovarali integraciju i da se Bosni i Hercegovini omogući *acquis communautaire* (usvajanje pravne stečevine EU, op. a.). Radio sam mnogo i na procesu integracije Republike Hrvatske, vodio sam opsežne razgovore s Ivom Sanaderom, Matom Granićem i drugim predstavnicima. Razmatrali smo što je potrebno učiniti i koliko je važno ispuniti sve postavljene zahtjeve. Hrvatska je uspjela ispuniti sve zahtjeve jer je postojala snažna politička volja da se postane dio EU, svi su to željeli. Smatram da to nije u potpunosti slučaj u Bosni i Hercegovini. Istodobno, i mi kao Europljani imamo interes da integriramo BiH i zapadni Balkan, iz sigurnosnih, ekonomskih i povijesnih razloga.

Večernji list: Jesu li razvijeni mehanizmi za to?

Christian Schmidt: Moje osobno mišljenje je da nisu. Zato podržavam ideju postupne integracije. O tome treba puno razgovarati i objašnjavati u Bruxellesu, i nekim drugim članicama EU, pa čak i u mojoj zemlji, jer ta ideja ondje nije uvijek prihvaćena. Moramo objasniti da je situacija u BiH specifična i ne može se uspoređivati, primjerice, s integracijom Litve. Stoga sam pristalica ideja Alexandera

Schallenberg i Antonija Tajanija i trebamo reći: krenimo naprijed, započnimo s procesom integracije. Na Solunskoj konferenciji 2003., EU je obećala integraciju zapadnog Balkana. Međutim, 23 godine kasnije vidimo da je malo toga ostvareno. Samo nekoliko država je integrirano, a nadamo se u skorijoj budućnosti i Crna Gora, možda i Albanija. Trebaju li građani BiH još 23 godine slušati ista obećanja? Zašto bi mladi onda ostajali u ovoj državi? Zato smatram da svi zajedno, domaći i europski političari, moramo raditi korak po korak na toj integraciji, uz razumijevanje specifične povijesne situacije BiH.

Večernji list: Hrvatski premijer Andrej Plenković rekao je da bi sada, nakon promjene vlasti u Mađarskoj, Europa mogla ubrzati prijem nekih članica, vjerojatno misleći na Ukrajinu. Koliko je to prilika za BiH?

Christian Schmidt: Mora biti jasno da se pažnja ne može usmjeriti samo na Ukrajinu. EU se ne može zadovoljiti time da samo Crna Gora postane članica. Također, ne može se očekivati da će povećanje broja granica na zapadnom Balkanu dovesti do napretka. Potrebno je ići postupno, ali i ubrzati procese. Nijedna država ne smije biti zapostavljena. Dakle, ne treba smanjivati kriterije, ali treba ići korak po korak.

Večernji list: Rekli ste na početku razgovora kako je BiH zemlja propuštenih prilika. Propuštaju li se i zbog blokade institucija?

Christian Schmidt: Bio sam u svojoj zemlji član parlamenta 31 godinu. Ljudi glasaju za članove parlamenta kako bi ti ljudi radili i donosili odluke. Ako pogledate Dom naroda, vidite da se mjesecima ništa ne događa. Kako mi je nedavno jedna osoba iz BiH rekla – oni nisu plaćeni da ne čine ništa. Mislim da je jako važno da se hitno donesu potrebne odluke. Prošli tjedan imao sam konstruktivan razgovor s Draganom Čovićem upravo o ovoj temi.

Večernji list: Austrijski predsjednik Alexander Van der Bellen ovih je dana u Sarajevu, odgovarajući na pitanje o blokadama, rekao da se i u Austriji često koriste blokade kao oblik političke borbe. To nije nepoznato ni u demokratskim zemljama?

Christian Schmidt: Blokade su djelotvorne, ali samo ako vode prema donošenju odluka. Ako imate samo blokade i ništa drugo, onda to zbunjuje narod. Mislim da je to zapažanje predsjednika Van der Bellena da blokade mogu biti dio procesa donošenja političkih odluka točno.

Večernji list: Kad već spominjem austrijskog predsjednika, on je komentirao i vaš eventualni odlazak iz BiH, kazavši da vjeruje kako će visoki predstavnik ostati još neko vrijeme te da je vrlo potreban ovoj državi. Često se špekulira o vašem odlasku?

Christian Schmidt: Sjećam se što sam rekao kardinalu Pietru Parolinu, državnom tajniku Svete Stolice, koji me također pitao koliko dugo traje moj mandat. Rekao sam da mi nije lako odgovoriti na to pitanje. Dodao sam da je moj mandat ograničen potrebom za mojim prisustvom ovdje, te da ću ostati sve dok mogu davati konkretan doprinos političkom razvoju. Dozvolite mi i jednu privatnu opasku ovdje: mnogo nade polažem u otvaranje pregovora BiH s Europskom unijom. I kad počnu ti pregovori, možemo početi sa smanjivanjem utjecaja visokog predstavnika. Stoga i potičem domaće političare da donose što veći broj odluka. Činjenica je da, kada ne bude potrebe za visokim predstavnikom, to znači da je zemlja u jako dobrom stanju. Tada neće biti potrebe ni za visokim predstavnikom, pa, ako smijem reći, ni za EUFOR-om. Građani to zaslužuju i zaslužuju da radimo na tome.

Večernji list: Kada već potičete političare da samostalno donose odluke, hoćete li im dopustiti da o jednom od najvažnijih pitanju u BiH – raspolaganju državnom imovinom – sami donesu odluku u parlamentu?

Christian Schmidt: Ja bih zaista volio da oni donesu tu odluku. Nakon Paddyja Ashdowna i Wolfganga Petritscha nastavio sam s politikom zabrane prijenosa državne imovine, i mislim da je to neophodno zbog ustavne situacije. Ali smatram da je s ekonomskog gledišta kontraproduktivno. Prije skoro pet godina dao sam prijedlog u parlamentu da se donese državni zakon, i da se dio imovine raspodjeli između entiteta, kantona i općina. Volio bih da postoji veći politički pritisak na lokalne političke predstavnike. Ako netko detaljno pročita moju odluku o zabrani raspolaganja državnom imovinom, vidjet će da postoji izlaz, odnosno rješenje. Postojalo bi jedno povjerenstvo koje bi odlučivalo o tome postoji li javni interes, na koji način i slično. Za to je potrebna samo odluka Vijeća ministara. Smatram da je ovo zaista neophodno i spreman sam podržati taj proces.

Večernji list: Teško je razumjeti da je zbog jednog povjerenstva blokirana odluka koja koči milijarde investicija u BiH. Zašto se ti procesi ne ubrzaju?

Christian Schmidt: Ne bih opterećivao ovaj razgovor pričom o svim svojim pokušajima da riješim ovo pitanje, ali građani svakako postavljaju prava pitanja. Ja ne mogu mijenjati daytonski Ustav. Čitateljima bih objasnio ovako: i Hrvatska je prošla kroz slične izazove, imala slične probleme, koji su riješeni međunarodnim ugovorom između bivših jugoslavenskih republika (Sporazum o pitanjima sukcesije bivše SFRJ, op. a.). To je potpisano 2001. i 2002. godine. Sve države su postigle sporazum – Slovenija, Srbija i Crna Gora, Hrvatska, Makedonija i BiH. I ratificiran je u svim državama. Hrvatski sabor je na temelju toga donio zakon prije 25 godina i danas o tome više nitko ne govori. BiH je jedina država u kojoj to nije učinjeno. Problem je što neki ljudi u Republici Srpskoj imaju drukčije razumijevanje i problem s državnim zakonom u BiH. Ne bih rekao da se svi Srbi u BiH slažu s tim. I u Republici Srpskoj postoje vrlo sposobni čelnici i političke stranke, međutim, oni nisu uspjeli riješiti to pitanje. Potrebno je da

svi zajedno sjednemo i da se dogovorimo. Dozvolite mi da ovdje spomenem jednog političara koji je, za vrijeme svog mandata, izrazio spremnost da razgovara – bio je to Mladen Ivanić. I Milorad Dodik, kad je bio mlađi. Smatram da bi europske integracije bile vrlo korisne jer bi ovo pitanje stavile na dnevni red i postavile kao jasan zahtjev da se ono mora riješiti.

Večernji list: Kako gledate na projekt Južne plinske interkonekcije i ulazak američkih partnera u taj projekt te uspostavu burze u Brčkom? Jesu li ovakvi projekti važni za stabilnost i dugoročnu održivost Bosne i Hercegovine? Pitam vas i u kontekstu vaše ranije izjave da SAD pokazuje veće zanimanje za Bosnu i Hercegovinu.

Christian Schmidt: Da, definitivno, moj odgovor je da. Smatram da je ovo jako važno i neophodno. Opskrba energijom u BiH ne smije ovisiti o Gazpromu. Sada ću reći nešto što izlazi izvan okvira mog mandata kao visokog predstavnika. Preporučio bih i Europskoj uniji da podrži projekt Južne interkonekcije. Taj je projekt potpuno usklađen s energetske politikama EU, ali postoji takozvani green deal, odnosno zeleni plan, koji ograničava u kojoj se mjeri mogu podržavati fosilna goriva. BiH ima mnogo potencijala, vjetra, sunca i vode, ali smatram da joj je potrebna kombinacija različitih izvora energije. Zato mislim da je važno imati ovaj plinovod. On je povezan s Krkom u Hrvatskoj, što ga čini dobrim bilateralnim projektom. Smatram i da treba biti pragmatičniji kada je riječ o Green Dealu. Ne moraju svi izvori energije biti obnovljivi ako to u ovom trenutku nije moguće. Postoje dobri argumenti za kombinaciju izvora, i obnovljivih i fosilnih, jer je energija potrebna svakodnevno, svake minute, i mora biti dostupna svima, a dovoljna količina energije ne može se osigurati samo putem sunca i vjetra. Ovaj projekt možda ne bi trebao biti potpuno američki, ali zbog nedostatka angažmana s europske strane ispada da jest. Ako mi dopustite, dodao bih još nešto o obnovljivim izvorima energije. Time se vraćamo i na pitanje državne imovine. Primjerice, postoje nastojanja Elektroprivrede i drugih da koriste solarne panele na brdima oko Mostara. Nevjerojatno je da nisu uspjeli u tome. EU uvodi

veće poreze na proizvode koji su napravljeni korištenjem neobnovljivih izvora energije. Međunarodna zajednica mora podržati Bosnu i Hercegovinu i biti otvorena prema činjenici da je nužno osigurati energiju, bilo iz fosilnih bilo iz obnovljivih izvora. Država ne smije biti sankcionirana zbog nastojanja da osigura dovoljne količine energije.

Večernji list: Iako s više strasti govorite o ekonomskim nego o političkim temama, ipak ću postaviti jedno takvo pitanje. Kako će se glasati na izborima? Hoće li zbog izbornih prijevара biti tehničkih novina, poput skenera?

Christian Schmidt: Ja se zaista nadam da hoće. Međunarodna zajednica je jako zainteresirana za ovo pitanje, dakle, vrlo smo fokusirani na njega i smatram da je izuzetno važno osigurati i ojačati integritet izbornog procesa. Postoji vrlo dobra suradnja između OHR-a, Europske unije, OESS-a i Sjedinjenih Američkih Država. Prošle godine osigurao sam da financijska sredstva budu dostupna. Znam da ćemo u nadolazećim tjednima pa sve do dana izbora 4. listopada imati različitih problema, ali do sada smo svaki uspješno riješili. Svima treba biti jasno da ćemo ostati posvećeni ovom pitanju i da nećemo odustati. Bit ću vrlo sretan da, kada jednog dana odem s ove funkcije, netko bude mogao reći da sam pridonio tome da je ispoštovana volja naroda.

Večernji list: Ali tko vrši opstrukciju? Velike stranke?

Christian Schmidt: Dat ću vam jedan diplomatski odgovor. Kada razgovarate sa svim akterima u Bosni i Hercegovini, svi oni izražavaju svoju podršku ovome. No, kako piše u Bibliji, važna su djela, a ne riječi. Tada ćemo znati s kim imamo posla.

Večernji list: Od početka vašeg mandata odnosi sa srpskim političkim predstavnicima u BiH su napeti, uz osporavanje vašeg legitimiteta i česte političke sukobe. Koliko je to utjecalo na vaš rad i rezultate te smatrate li da postoji i vaša odgovornost za takvu situaciju?

Christian Schmidt: Mislím da nitko ne može reći da nekad nije

u nečemu pogriješio. Također ću reći da sam ja došao u BiH veoma otvorenog uma. Želim podsjetiti na riječi austrijskog cara Franza Josepha: "Smatram da sam dobro upravljao ako su svi podjednako nezadovoljni sa mnom". Vjerovali ili ne, imao sam vrlo konstruktivnu suradnju s gospodinom Miloradom Dodikom. To se dogodilo dok sam bio zamjenik ministra obrane Njemačke i ministar poljoprivrede, kada me je gospođa Angela Merkel nekoliko puta slala u BiH da radim na određenim pitanjima. Tako da sam imao, i još uvijek imam, kontakte s mnogim političarima iz Republike Srpske, ali i šire, uključujući i predsjednika Srbije Aleksandra Vučića, kojeg poznajem već 25 godina, kao i patrijarha.

Večernji list: U čemu je onda nastao problem?

Christian Schmidt: Mislim da, naročito kada je riječ o SNSD-u i njihovim suradnicima, postoji drukčije shvaćanje Bosne i Hercegovine. Ona se, čini mi se, više tolerira nego što se aktivno podržava, a smatram da to nije ispravan pristup. Imali smo intenzivnu političku raspravu kada je gospodin Dodik donio odluku da ne poštuje Ustavni sud. Ako ćemo biti iskreni, i to je bilo povezano s pitanjem državne imovine.

Večernji list: Dio javnosti smatra da građani u Federaciji prema Srbima u RS-u nisu dovoljno konstruktivni te da se prema njima odnose kao o neželjenim susjedima iz susjedne države?

Christian Schmidt: Slažem se s vašim zapažanjem da su u nekim situacijama Srbi morali učiniti mnogo kako bi bili prihvaćeni u Bosni i Hercegovini, ali čini se da je prejednostavno koristiti etničku pripadnost u političke svrhe. Povijesno gledano, iznenađuje me da se u ovoj regiji još uvijek toliko raspravlja o prošlosti. Svi govore o povijesti, ali uglavnom o prošlosti vlastitog naroda. Dolazim iz države koja je veliki naglasak stavila na osjećaj krivnje i odgovornosti za Drugi svjetski rat, i znam koliko je pomirenje važno. Također, smatram da posjet Jasenovcu ne bi trebao biti političko pitanje, već čin odavanja počasti žrtvama, trenutak da se kaže

“nikada više” i da se stoji u tišini. Dakle, što činiti? Uvijek sam otvoren za razgovor i razmjenu mišljenja, a bilo je perioda kada je odnos između Republike Srpske i mene, i za vrijeme obavljanja funkcije visokog predstavnika, bio mnogo bolji nego što se to u javnosti činilo.

Večernji list: Kako odgovarate na kritike da je međunarodna zajednica u BiH često intervenirala u političke procese, uključujući smjene dužnosnika, te da time nije uvijek bila potpuno poštovana demokratska volja birača?

Christian Schmidt: Izabrani dužnosnici trebaju se poštovati, to je poštovanje neophodno. S druge strane, i sam Dodik je na taj način došao na vlast, i to u vrijeme Westendorpa. Rekao bih da moja uloga ovdje nije bila toliko ograničena u smislu da nisam intervenirao, za razliku od, primjerice, Christiana Schwarz-Schillinga, koji je preminuo prošlog tjedna, ili Valentina Inzka. Ja sam donio više odluka, ali nisam donio nijednu kojom bih smijenio bilo kojeg izabranog dužnosnika. Smatram da, 30 godina nakon Dayton, nije vrijeme za takve poteze. Ono što ovoj državi nedostaje jest veća kontrola građana nad političarima, odnosno da građani određuju kako će se političari ponašati.

Večernji list: A kako se sada ponašaju?

Christian Schmidt: Upravo sam razgovarao s predsjedateljicom Vijeća ministara BiH, gospođom Borjanom Krišto, koja pokušava osigurati sredstva za Bosnu i Hercegovinu iz Plana rasta, ali nailazi na različite opstrukcije iz SNSD-a. Kada bi se slična situacija dogodila u mojoj zemlji ili u bilo kojoj državi EU, u kojoj bi političari propustili priliku za milijune ili stotine milijuna eura, morali bi za to odgovarati. Građani bi tada jasno razlikovali političare poput gospođe Krišto, koja čini sve da taj novac dođe u BiH, i one koji to uporno odbijaju. Zato se postavlja pitanje: gdje su u BiH ona neugodna, kritička pitanja upućena političarima?

Večernji list: Vrijeme nametanja odluka visokog predstavnika, odnosno korištenja bonnskih ovlasti ipak nije prošlo, one i dalje zbog takvih opstrukcija imaju smisla?

Christian Schmidt: Da, ali smatram da će se uloga bonnskih ovlasti sve više smanjivati kako bude napredovao proces europske integracije. Kada bi me netko pitao mogu li zamisliti da na 40. godišnjicu Daytonskog mirovnog sporazuma visoki predstavnik održi govor i objavi da je upravo donio, odnosno nametnuo dva zakona, rekao bih ne, to ne mogu zamisliti. Smatram da ljudi u ovoj divnoj državi mogu i znaju da trebaju sami donositi odluke, a ne da netko drugi to čini umjesto njih. Uloga visokog predstavnika je, po mom mišljenju, i da na neki način drži ogledalo društvu kako bi ono sagledalo vlastiti odraz. U takvom slučaju bonnske ovlasti više ne bi bile potrebne.

Večernji list: Moram vas pitati o izbornom zakonu, koji je posebno važno pitanje za Hrvate u BiH. Kada će doći do promjena i zašto, kada se izigrava duh Dayton, ne iskoristite bonnske ovlasti?

Christian Schmidt: Moramo prepoznati da postoji nesklad između ustavnih pravila, Izbornog zakona i očekivanja nekih političkih lidera. Europska pravila, Kopenhaški kriteriji, zahtijevaju poštivanje presuda, uključujući i presudu Sejdić-Finci, što će utjecati i na izborni zakon. Rješenja o kojima se razgovaralo u Neumu prije tri godine nisu bila loša. Smatram da treba omogućiti poštivanje svih konstitutivnih naroda u Federaciji, bez razdvajanja biračkog tijela. To je složeno pitanje i zahtijeva široku podršku. Volio bih da ne moram doći u situaciju koristiti bonnske ovlasti za ovo pitanje. Zakonodavna tijela moraju preuzeti odgovornost, uključujući i moguće ustavne promjene. Također, ne slažem se s pristupom gospodina Kovačevića pred Europskim sudom za ljudska prava. Teško mogu zamisliti da BiH u doglednoj budućnosti ima ustav bez multietničkog pristupa. Ipak, ne mislim da sve mora biti rigidno zapisano u zakonima. Dat ću vam svoj osobni

primjer. Ja dolazim iz Bavarske, gdje su katolici većina, a ja sam frankonski luteranski protestant, i tu sam manjina, recimo da činimo jednu četvrtinu stanovništva. Iako to nije formalno propisano u Ustavu, postoji nepisano pravilo o zastupljenosti. Na primjer, da je na poziciji federalnog premijera katolik, a na poziciji predjednika protestant. Znači, ako se neke stvari podrazumijevaju, to je u redu. Ako pak ne, onda se to mora riješiti. Razumijem da je ovo pitanje osjetljivo i važno, ali ga trebaju riješiti domaći političari. Ja sam spreman pomoći u tom procesu.

Večernji list: S obzirom na financijske poteškoće državne televizije i upozorenja o njezinoj održivosti, smatrate li da je potrebno hitno političko rješenje i postoji li mogućnost da se, u krajnjem slučaju, koriste bonnske ovlasti kako bi se osiguralo njezino financiranje?

Christian Schmidt: Ne smijemo dopustiti da se BHRT ugasi. Međutim, teško je osigurati stabilno financiranje u situaciji u kojoj izostaju potrebne reforme. Možda je ovakav stav pomalo strog, ali o tome se mora otvoreno razgovarati. Ovo pitanje treba staviti na dnevni red i rješenje mora biti rezultat političke odluke.